

## Magyarországi éves beszámoló: 2005

A beszámoló a magyarországi munkaügyi kapcsolatok 2005 évi főbb fejleményeit ismerteti.

### 1. Politikai fejlemények

2005-ban folytatódtek a 2004-es beszámolóban már tárgyalt ellentmondásos tendenciák. Tovább bővült a gazdaság, a GDP 2005-ben 4,1%-kal nőtt. A húzóerőt a feldolgozóipar jelentette, amely 8%-kal növekedett, és jól teljesítettek még az építőipar és az export-orientált szolgáltatások is. Az infláció éves átlagban 3,6%-ra csökkent, és a deflációs folyamattal egyidejűleg a [Magyar Nemzeti Bank \(MNB\)](#) 2005 szeptemberéig 6%-ra csökkentette az alapkamatot.

A gyors defláció hozzájárult a GDP növekedését számottevően meghaladó meredek reálbér-növekedéshez is, ami szintén az elmúlt évek trendje volt. 2005 első három negyedében a nettó keresetek 10,5%-kal nőttek, a reálkeresetek szintje pedig 6,7%-kal. A gazdaság versenyszférájában (a magánszektor és az állami tulajdonú cégek) a bérek jóval kevésbé nőttek (8,6%), mint a költségvetési szektorban (14,6%). A reálkeresetek növekedése ellenére a foglalkoztatottság enyhén nőtt: 2005-ben mintegy 8.600 új munkahely jött létre. A [Központi Statisztikai Hivatal \(KSH\)](#) szerint a foglalkoztatottsági ráta 0,2%-kal nőtt a versenyszférában, s 1,3%-kal csökkent a költségvetési szektorban. Ezenközben a munkanélküliség 2005-ben 1,6%-kal nőtt s ezzel az elmúlt hét év legmagasabb, 7,5%-os szintjét produkálta, elsősorban amiatt, hogy a munkanélküliségi járadék rendszerébe bevezetett változtatásoknak köszönhetően az inaktívoknak érdemes lett magukat munkanélküliként regisztráltatni.

A központi költségvetés kritikus állapotának fényében azonban a magyar gazdaság igen csak sötét jövő elé néz. Az EU az „Euró-konvergencia” jelentésében már 2004-ben bírálta Magyarországot a magas infláció, túl nagy deficit és a hosszú-távú kamat-konvergenciával kapcsolatos problémák miatt. 2005-ben a költségvetési hiány a GDP 6,1 százalékára duzzadt, s a nagyobb nemzetközi hitelminősítő ügynökségek azonnal lepontozták Magyarországot. A gazdasági szakemberek arra hívták fel a figyelmet, hogy a növekvő költségvetési hiány késlelteti Magyarország belépését az euró-zónába, s az MNB elnöke is többször kijelentette, hogy Magyarországot súlyos pénzügyi válság fenyegeti. A közelgő parlamenti választásokra való tekintettel az EU [Gazdasági és Pénzügyminiszterei Tanácsa \(ECOFIN\)](#) felszólította a magyar kormányt, hogy 2006 szeptemberéig dolgozza ki új gazdasági konvergencia programját.

A 2005-ös politikai fejlemények sem segítették a költségvetés konszolidálását, sőt meggátolták a túlköltekezés kezelését célzó nagyszabású reformok bevezetését. A 2002-es választásokat kis előnnyel a [Magyar Szocialista Párt \(MSZP\)](#) és a [Szabad Demokraták Szövetsége \(SZDSZ\)](#) nyerte ambiciózus jóléti programot ígérve. 2002-ben a kormány el is kezdte megvalósítani választási programját ([HU0207102F](#)), aminek következtében a költségvetési deficit az egekbe szökött. 2003 közepén a kormány néhány óvatosságot tett a költségvetés egyensúlyba hozására ([HU0401107F](#)), ám ennek hatására a kormánykoalíció pártjai jelentős választási vereséget szenvedtek a 2004-es Európai Parlamenti választásokon. A vereség miatti kormányválságból a kiutat a fiatal és energikus Gyurcsány Ferenc

miniszterelnökké való kinevezése jelentette. Gyurcsány blairista 'harmadik utas' politikába fogott és egyszerre hirdette meg a versenyképesség egyéni kezdeményezésen alapuló javítását és a jóléti állami támogatásokat. Ahelyett azonban, hogy alapvető, ámde a széleskörű tiltakozás kiváltásának veszélyével járó strukturális reformokat indított volna például az egészségügyben, az oktatásban és a közigazgatásban, inkább '100 lépés' címmel apró lépésekből álló reform-programot indított a munkaügyek, a jóléti szolgáltatások, valamint a közszolgáltatások és a gazdaságirányítás tágabb területein ([HU0506101N](#)). Ezen kívül a miniszterelnök meghirdette az ötéves adó-csökkentési programot is ([HU0507101N](#)). A népszerűséget kereső és a szakszervezetekkel való súlyos konfliktusokat kerülő kormány végül egyfajta mini szociális paktumot kötött a szociális partnerekkel a keresetek növeléséről és a minimálbér emeléséről a 2006-2008-as időszakra ([HU0512104F](#)).

A **Fiatal Demokraták Szövetsége – Magyar Polgári Szövetség (FIDESZ-MPSZ)**, amely a szocialista-liberális kormány alatt mindvégig a legnagyobb ellenzéki párt volt, egyszerre követelt még több jóléti intézkedést és a vállalatok adóterheinek csökkentését. Elemzők szerint a jobboldali párt populista politikája még inkább megnehezítette a kormány számára, hogy eleget tegyen az euró-zónához való csatlakozás szigorú pénzügyi feltételeinek. A FIDESZ-MPSZ a mostani választási kampányában a munkahelyteremtést elősegítendő, radikális adócsökkentést ígér a vállalatoknak, s ezzel egyidejűleg a jóléti állam szolgáltatásainak bővítését, amivel a baloldali szimpatizáns választókat célozza meg. Az MSZP is az állampolgárok napi gondjainak enyhítését ígéri a programjában. A választások első fordulójára április 9-én kerül sor.

## 2. Kollektív alku

A magyar munkaügyi kapcsolatok egyik kulcsfontosságú tényezője, hogy a háromoldalú **Országos Érdekegyeztető Tanács (OÉT)** állapítja meg évente az országos minimálbért és bocsát ki ajánlást a keresetnövelésről az alsóbb szintű tárgyalópartnereknek. Az éves tárgyalási forduló arra is lehetőséget ad a szociális partnereknek, hogy megpróbálják befolyásolni a makrogazdasági és munkaerő-piaci folyamatokat ([HU0502105F](#)). 2005. novemberének végén a magyar szociális partnerek és a kormány megállapodtak az új minimálbérekről, egy fokozatosan bevezetendő háromszintű minimálbér-rendszerrel és az alacsonyabb szintű tárgyalópartnereknek ajánlott éves béremelésekről. A megállapodásban szerepel még a minimálbér-emelés középtávú terve és jövedelempolitikai irányelvek is a 2006-08-as időszakra. A megállapodás rendkívül fontos volt a kormány számára: egyfelől azt mutatja, hogy a társadalmi párbeszéd jól működik, másfelől pedig elősegíti a hosszú-távú programok kidolgozását ([HU0512104F](#)).

Az ágazati szintű kollektív alku terén a legfőbb esemény az építőiparban kötött kollektív szerződés volt, amely a remények szerint a későbbiekben majd az egész ágazatra kiterjed. A kormány és a szociális partnerek várakozásai szerint a kiterjesztés egy jelentős lépés lesz a be nem jelentett munka elleni harcban ([HU0506105F](#)).

2005-ben a kollektív szerződések hatóköre nagyjából ugyanakkora volt, mint az előző évben. A kollektív szerződéseket nyilvántartó **Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium (FMM)** adatai szerint 2005 végén 3.327 egy munkáltatóra vonatkozó szerződés volt érvényben, amelyek összesen 890 ezer munkavállalót fedtek le. Az egy- és többmunkáltatós szerződések összesen 1.125.000 munkavállalót érintettek. Úgy tűnik, a kollektív szerződések mindinkább a munkavégzés és a munkaidő-szervezés szabályait állapítják meg, semmint a

béreket. Ez a trend a munkáltatók azon érdekét tükrözi, hogy a kollektív szerződés a munkavégzés és a foglalkoztatás minimum feltételei flexibilizálásának eszköze legyen, amelynek segítségével el lehet térni a Munka Törvénykönyvének a munkaszervezésre vonatkozó jogszabályaitól. A munkáltatók azt az előjogukat is igyekeznek fenntartani, hogy egyénileg állapítsák meg a munkavállalók bérét és természetbeni juttatásait. Az esélyegyenlőség és a máság szabályozásának kérdése ritkán merül fel a kollektív szerződésekben. A szakképzés és készségfejlesztés általában szintén a vállalatvezetés hatáskörébe tartozik, a kollektív szerződések hagyományosan csak néhány – zömmel nem a munkahelyhez kötött – képzési típus támogatási formáit szabályozzák.

### 3. Jogi fejlemények

A legfontosabb jogi fejlemény a kormány '100' lépés programja részeként a magyarországi illegális munka visszaszorítását célzó új törvények megalkotása volt ([HU0506101N](#)). 2005-ben a kormány törvényjavaslatot nyújtott be a munkaügyi felügyelők felhatalmazásának növelésére és a munkáltatókra a törvények megszegéséért kiszabható bírság összegének megemelésére. A javasolt változtatások célja a be nem jelentett munka visszaszorítása ([HU0510102F](#)). Egy másik új törvény a munkaerő-kölcsönzés szabályait módosította ([HU0511102F](#)).

### 4. A szociális partnerek szervezete és szerepe

2005-ben a politikai környezet nagyon kedvező alakult volt a szociális partnerek és általában a szociális párbeszéd számára. A kormányon lévő MSZP elkötelezte magát az iránt, hogy érdemi szociális párbeszédet folytasson a gazdaság, a munkaerő-piac és a jóléti rendszer főbb kérdéseiről. Ezt a politikát szolgálták többek között a szociális partnerek finanszírozására kiírt különféle pályázatok. Az országos és az ágazati szintű szociális párbeszéd intézményei megszilárdultak és megerősödtek a szociális partnerek szervezetei is.

A szakszervezeti oldalon egyetlen nagy szervezeti változás történt. [A Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája \(LIGA\)](#) összeolvadt a [Fegyveres és Rendvédelmi Dolgozók Érdekvédelmi Szövetségével \(FRDÉSZ\)](#). Az összeolvadással a LIGA a hat konföderáció harmadik legnagyobbikává vált, s így módon a reprezentativitási szabályok semmiféle változása nem szüntetheti meg országosan reprezentatív szakszervezeti státuszát. ([HU0511101N](#))

A szakszervezetek politikai kötődésének terén a legfontosabb esemény az volt, hogy a [Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége \(MSZOSZ\)](#) választási megállapodásban hivatalosan is szövetséget kötött az MSZP-vel. Az MSZP és az MSZOSZ egyaránt a megreformált és demokratizálódott utódja a hajdan uralmon lévő pártnak, illetve monopol helyzetben lévő szakszervezetnek. Noha az MSZOSZ korábban magát politikailag független szakszervezeti konföderációnak nyilvánította, a kilencvenes évek közepén megújult a két szervezet közti kapcsolat. A választási megállapodással az MSZOSZ feladta pártsemlegességét.

2005-ben jelentősen megváltoztak a reprezentativitás megállapításának törvényi keretei. 2005. január 1.-én lépett életbe a közsférát érintő új szabály, amelynek értelmében egy szakszervezet reprezentativitása a munkahelyi, települési, ágazati és országos tagságán alapszik ([HU0502104F](#)). Ezzel egyidejűleg az OÉT is megtárgyalta a saját és az ágazati szociális párbeszéd bizottságok reprezentativitási szabályairól szóló törvényjavaslatot,

amelyet a parlament a 2006-os választások után fogja csak tárgyalni, tehát az, hogy a 2005-ben elért kompromisszumokat támogatni fogja-e a kormány a választási eredményektől függ. (HU0602101F)

A 2005-ben nyilvánosságra hozott 2004-es Munkaerő-felvétel adatai azt jelzik, hogy a szakszervezetek tagsága, munkahelyi jelenléte, valamint a kollektív szerződések hatóköre zsugorodott a 2001-2004-es időszakban. 2004-ben a szakszervezeti szervezettség 16,9% volt, ami csökkenés a 2001-es 19,7%-hoz képest. Míg 2001-ben a válaszoló munkavállalók 37%-a, 2004-ben már csak 33%-a nyilatkozott úgy, hogy a munkahelyén létezik szakszervezet. Ugyanakkor az üzemi tanácsok jelenléte erősödött: 2001-ben a válaszolóknak csak 32%-a tudott üzemi tanácsról a munkahelyén, 2004-ben pedig már 36%-uk. (HU0501103F)

A munkaadói oldalon egyetlen nagyobb szervezeti változás történt. A kilenc magyarországi munkaadói konföderáció megállapodott abban, hogy feloszlatták a [Magyar Munkaadói Szervezetek Nemzetközi Együttműködési Szövetségét](#) (CEHIC). A CEHIC egy ernyő-szervezet volt, amelyet a kilenc konföderáció azért hozott létre, hogy azon keresztül egységesen képviseljék magukat nemzetközi, elsősorban európai szinten, főként az UNICE-val (Európai Munkaadók és Gyáriparosok Szövetsége) való együttműködésben. A Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége ([MGYOSZ](#)), az egyik legnagyobb munkaadói szövetség, az UNICE tagja lett, a többi nyolc munkaadói szövetség pedig a saját – az ágazati és sajátos érdekeket képviselő – európai szintű partnerével működik együtt ezentúl. (HU0506102N)

## 5. Sztrájkok, demonstrációk

2005 nagyobb sztrájkok nélkül telt el. 2005. februárjában a vidéki busz-vállalatoknál meghirdetett országos sztrájkra az utolsó pillanatban megkötött bérmegállapodás miatt nem került sor (HU0502102N), majd ugyanez történt a [Budapesti Közlekedési Vállalatnál](#) (BKV) is. (HU0502103N) Miután a sztrájkra hajlamos tömegközlekedési vállalatok megkötötték az alkujukat csak néhány munkahelyi szintű konfliktusra került sor, főként privatizációs ügyletek (HU0509101F), illetve üzembezárások (HU0601105S) miatt.

## 6. Munkavállalói részvétel

Magyarország a parlament 2004. május 24-i egyhangú szavazásával a 2004 évi XLV törvénnyel átvette az Európai Vállalatról szóló 2157/2001/EC Rendeletet és a 2001/86/EC Irányelvet. A törvényt 2004. május 28-án hirdették ki és 2004. október 8-án lépett életbe (ld.: <http://www.seeurope-network.org/homepages/seeurope/countries/hungary.html>). Ez idáig a multinacionális vállalatok európai vállalattá alakítása csak egyetlen magyarországi leányvállalatot érintett, a finnországi székhelyű Elcoteq EV nevű elektronikai céget, amelynek legnagyobb üzeme Pécsen van. A másik eset a [Graphysoft](#) volt: a közepes méretű magyar tulajdonú software cég székhelyét Hollandiából Magyarországra helyezte át. Egyik esetet sem kísérte nyilvános vita.

Az EU [2002/14/EC](#) számú általános keret-megállapodását a dolgozók tájékoztatásáról és a velük való konzultációról Magyarország a 2005 évi VIII törvénnyel vette át, amely 2005 márciusában lépett hatályba. Magyarországon a tájékoztatás és konzultáció inézményrendszere már létezett az Irányelv végrehajtása előtt is, ám néhány változtatásra szükség volt a teljes harmonizáció érdekében (HU0401106F.) 1992 óta a dolgozók üzemi tanácsot választhatnak a legalább 51 dolgozót foglalkoztató munkahelyeken, illetve egy fő

munkaügyi képviselőt a legalább 15 főt foglalkoztató munkahelyeket. A munkaügyi képviselőnek ugyanolyan jogai és kötelességei vannak, mint az üzemi tanácsnak. Az új törvény kis mértékben módosította az üzemi tanácsok információs és konzultációs jogait, és egyúttal kibővítette a vállalati szakszervezetek jogait (HU0505102F).

A 2005 évi LXXII törvény rendelkezik a szociális partnerek részvételéről a társadalombiztosítási testületekben. (HU0512101N)

## 7. Munkaerő-vándorlás

Magyarországot a munkaerő-vándorlás két vonatkozásban érinti. Egyfelől új EU tag lévén, Magyarország ellen a legtöbb régi tagállam – elsősorban a magyarok migrációjának fő célországai, Németország és Ausztria – átmeneti munkaerő-piaci korlátozást vezetett be, ami ellen a magyar kormány tiltakozik arra hivatkozva, hogy a munkaerő szabad beáramlása nem károsítja az EU országok munkaerő-piacát. Másfelől munkaerő érkezik Magyarországra, túlnyomó részt a szomszédos országokból, főként Romániából, de egyre nagyobb mértékben Ukrajnából és Szlovákiából is.

Felmérések szerint a magyarok 'migrációs hajlandósága' állandó, bár közvetlenül a csatlakozást megelőzően nőtt, és a csatlakozás óta is emelkedik. A felsőoktatási intézmények hallgatói, a diplomások és a férfiak esetében a legnagyobb a valószínűsége annak, hogy néhány hétre vagy hónapra külföldre mennek dolgozni. A munkanélküliek és romák jelentős hányada számolt be arról, hogy esetleg rövidebb időszakra külföldre mennének. (A potenciális elvándorlók aránya a teljes 'migrációs életkorú' lakosság 8% körül volt 2003-ban és 13% 2005-ben.) A felsőoktatási hallgatók, a magasabban képzettek és az egyetemi diplomások azok, akik potenciálisan hosszabb időre – néhány hónapra vagy évre – külföldre mennének dolgozni, de a romák és a munkanélküliek nem is remélik, hogy külföldön munkát tudnának találni. (2003-ban 6%, 2005-ben pedig 9% volt azok aránya, akik hosszútávon terveztek külföldön dolgozni.) (Ld.: <http://www.tarki.hu/kozvelemenyt/kitekint/>) Ezek az adatok megfelelnek a Munkaerő-felvétel hasonló kérdésblokkjának eredményeinek.

Magyarországról viszonylag nagyszámú munkavállaló dolgozik Németországban kiküldetésben. 2004-ben botrány tört ki, amikor a magyar cégeket vizsgáló ('SoKo Bunda' fedőnevű) rendészeti akció nyomán a cégek ellen büntető eljárás indult a német munkaerő-piaci szabályok megszegése miatt. Jóllehet az ilyesfajta, a német munkaerő-piacot védő akció nem volt példátlan, a magyar hatóságokat készületlenül érte. Végül is a németeknek még nem sikerült semmilyen bűncselekményt bizonyítaniuk, ám az érintett magyar cégek közül jónéhány csődbe ment.

A kormány bevándorlás-politikája nem sokat változott az elmúlt években (HU0212107S), mindazonáltal az utóbbi időkből növekvő szlovák munkaerő-bevándorlás aggodalommal tölti el a helyi munkaügyi hatóságokat és új munkaügyi jogszabályok megalkotása válhat szükségessé (HU0511102F). (2002 végéig 2.800 munkavállalási engedélyt adtak ki szlovák állampolgárok számára, 2003 végéig 5.700-at és 2004. December 31-ig 11.500-at.) Ha a bevándorlás váratlanul intenzívebbé válna, egy nemzetközi egyezmény értelmében a magyar kormány kvótát vezethet be.

A 'Bolkenstein Irányelvről' nem folyt számottevő vita, a Magyar Kormány álláspontja az EU szolgáltatási irányelvvel kapcsolatban még nem került fel az OÉT napirendjére. Mindenesetre 2006 februárjában Strassbourghban a magyar szakszervezetek együtt tüntettek

nyugati kollegáikkal a 'származási ország' elve ellen, és sikerként könyvelik el a liberális 'Bolkenstein Irányelv' elfogadásának megakadályozását.

## **8. Vállalatok társadalmi felelősségvállalása**

A vállalatok társadalmi felelősségvállalása leginkább a média, valamint a kormány és humánerőforrás-ügyi szakemberek által szervezett fórumok témája. A foglalkoztatási és munkaügyi miniszter februárban korszakalkotó lépésként meghívta a gazdasági kamarákat, munkáltatói szövetségeket és prominens üzleti vezetőket, hogy megtanácskozzák a vállalatok társadalmi felelősségvállalásával kapcsolatos kérdéseket. Az ágazati szociális párbeszéd és a vállalati szintű konzultáció a munka szabályozásának csak hagyományos területeire összpontosít, és közvetlenül nem foglalkoznak a kérdéssel.

## **9. Új munkavégzési formák**

A részmunkaidő és a munkaerő-kölcsönzés különféle formái észrevehetően megszorodtak. Több megfigyelő felhívta rá a figyelmet, hogy az ilyesfajta atipikus munkaformák terjedése leginkább a minimálbér többszöri drasztikus emelésének köszönhető.

## **10. Egyéb fontos fejlemények**

A [2002/15/EC](#) sz. EU Irányelvet a közúti fuvarozásban utazó tevékenységet végző személyek munkaidejének szervezéséről a közúti szállításról szóló 1988 évi I törvényt módosító 2005 évi XI törvény vette át a; a törvény további ágazati szabályokat fektet le a közúti fuvarozással kapcsolatban. (HU0506104F)

## **11. Kilátások**

A magyarországi gazdasági előrejelzések továbbra is exportra épülő növekedést és alacsony, 2% körüli inflációt jósolnak 2006-ra. A kormány jelenlegi tervei szerint jövőre a költségvetési deficit 6,7%-ra, 2007-ben pedig 6,9%-ra duzzad. Azonban az új, a költségvetési hiány csökkentését reálisan szolgáló intézkedéseket tartalmazó konvergenciaprogram benyújtásának EU által szabott határideje arra fogja szorítani a 2006 áprilisi választások után hivatalba lépő kormányt, hogy nagyszabású gazdaság-átalakítási programba fogjon, amely minden bizonnyal a közszolgáltatások kulcsterületeit is érinteni fogja. A mostani politikai diskurzust a választási kampányok uralják, s a politikai pártok igyekeznek minél inkább elkerülni a költségvetés konszolidálásához szükséges intézkedések megvitatását. A hivatalba lépő kormánynak ezért aztán komoly nehézségei lesznek a maastrichti kritériumok teljesítésével.

A költségvetési hiány és az államadósság csökkentése csak kemény intézkedések meghozatala árán lehetséges, aminek következtében a magyar politika rendszernek 2006 második felében le kell tudnia győzni a lakosság csalódottságát, kiábrándultságát. A magától értetődő kérdés az, hogyan hat az új helyzet a magyar munkaügyi kapcsolatokra. A közszolgálati szakszervezetek vélhetően tiltakozni fognak a közszférát érintő átalakítási lépések ellen. Ugyanakkor bizonyos mértékig a szociális párbeszédet biztosító politikai folyamatok is a választási eredményektől függenek. A történelmi tapasztalatok szerint az MSZP vezette koalíció képes lesz kompromisszumot kötni a szakszervezetekkel, míg a FIDESZ-MPSZ visszatérése a kormányzati pozícióba véget vethet az intézményépítésnek. Ebben az esetben, tekintettel a magyarországi politikai élet erősen kétpólusú voltára, az MSZOSZ és az MSZP

választási szövetsége hátrányosan befolyásolhatja az intézményi környezet stabilitását. Ha megváltozik a kormány politikája, és nem tekintik a szakszervezeteket többé 'megbecsült' szociális partnereknek, azok nagyon rossz helyzetben találhatják magukat, mert – azáltal, hogy a szakszervezeti reprezentativitási szabályok egyre inkább a tagság nagyságát veszik alapul – a tagság folyamatos hanyatlása megkérdőjelezheti a szakszervezetek szerepét a magasabb szintű konzultációs testületekben.

Tóth András, Neumann László és Hárs Ágnes  
Magyar Tudományos Akadémia Politikai Tudományok Intézete